

۷

آینده مصرف چه خواهد شد؟

محصولات آتی پتروشیمی بیشتر در حوزه‌هایی مانند بسته‌بندی هوشمند، پزشکی، انرژی‌های نو و مواد پیشرفته تعریف می‌شوند. پتروشیمی‌ها که در طیف گسترده‌ای از محصولات مدرن حضور دارند، بخشی جدایی‌ناپذیر از بافت جوامع امروزی هستند. پوشاک، تایرها، تجهیزات دیجیتال، بسته‌بندی‌ها، شوینده‌ها و بی‌شمار کالای روزمره دیگر از مواد پتروشیمیایی ساخته می‌شوند. خوراک پتروشیمی حدود ۱۲ درصد از تقاضای جهانی نفت را به خود اختصاص می‌دهد؛ سهمی که انتظار می‌رود با افزایش تقاضا برای پلاستیک‌ها، کودهای شیمیایی و سایر محصولات، رو به افزایش باشد. با وجود این حجم و اهمیت، این بخش همچنان در مباحث جهانی انرژی در حاشیه قرار دارد.

در چهارچوب بررسی مستمر «نقاط کور انرژی» (ظرفیت مهم اما مغفول انرژی) آژانس بین‌المللی انرژی در گزارش «آینده پتروشیمی‌ها» به بررسی نقش این بخش در نظام انرژی جهانی امروز می‌پردازد و نشان می‌دهد که اهمیت آن برای امنیت انرژی

جهانی و محیط‌زیست در آینده افزایش خواهد یافت. این گزارش همچنین مسیری را به سوی یک سناریوی جایگزین هم‌راستا با اهداف توسعه پایدار سازمان ملل ترسیم می‌کند: سناریویی که در آن فناوری‌ها و راهبردهای توانمندساز بررسی شده و تأثیر آنها بر تقاضای انرژی ارزیابی می‌شود. در بخشی از این گزارش آمده است: اقتصادهای ما بشدت به پتروشیمی وابسته‌اند، اما این بخش کمتر از آنچه شایسته‌اش است مورد توجه قرار می‌گیرد. پتروشیمی‌ها یکی از نقاط کور کلیدی در بحث جهانی انرژی هستند، بویژه با توجه به تأثیری که بر روندهای آینده انرژی خواهند داشت.

با این حال، تصور عمومی از محصولات پتروشیمی در عرف عام، اغلب به ظروف یکبار مصرف و کیسه‌های پلاستیکی محدود می‌شود؛ اما آینده مصرف در این صنعت در حال حرکت به سمت بازارهای بسیار پیچیده‌تر و با ارزش‌تر است. با تغییر سبک زندگی،

اروپا با ترکیبی از هزینه‌های بالای انرژی (به ویژه پس از بحران گاز روسیه)، فرسودگی تأسیسات و سخت‌گیرانه‌ترین مقررات زیست‌محیطی جهان روبه‌روست. قیمت گاز در اروپا همچنان چند برابر آمریکاست که تولید را غیراقتصادی می‌کند. در نتیجه، اروپا شاهد موجی از «توقف فعالیت‌ها» (Rationalization) است؛ شرکت‌های بزرگی مانند اکسون موبیل و سایپک مجبور به تعطیلی واحدهای کراکر قدیمی خود در فرانسه و هلند شده‌اند. استراتژی اروپا در این جغرافیای جدید، خروج از رقابت در تولید محصولات پایه (Commodities) و تمرکز بر محصولات با ارزش افزوده بالا، مواد شیمیایی تخصصی و فناوری‌های بازیافت است. اروپا می‌خواهد به «هاب جهانی تکنولوژی‌های سبز و اقتصاد چرخشی» تبدیل شود. پیش‌بینی می‌شود اروپا در بلندمدت از یک صادرکننده خالص به یک واردکننده خالص مواد شیمیایی پایه تبدیل شود، اما در عوض دانش فنی و محصولات پیشرفته سبز را صادر کند.

نقش آفرینی خاورمیانه و آمریکای شمالی: در این میان، خاورمیانه و آمریکای شمالی نقش‌های متفاوتی بازی می‌کنند. ایالات متحده به لطف منابع شیل (Shale)، همچنان موقعیت خود را به عنوان یک تولیدکننده با هزینه پایین حفظ کرده است، اما رشد ظرفیت آن نسبت به سال‌های اوج انقلاب شیل کندتر شده است. خاورمیانه نیز که زمانی تنها صادرکننده مواد خام بود، استراتژی خود را تغییر داده و به سمت تکمیل زنجیره ارزش و ادغام پالایشگاه‌ها با پتروشیمی (Crude-to-Chemicals) حرکت می‌کند تا بتواند سهم بازار خود را در آسیا و آفریقا حفظ کند و در عین حال، ارزش بیشتری از منابع هیدروکربنی خود استخراج کند. بنابراین، جغرافیای جدید پتروشیمی، جهان را به دو نیمکره تقسیم کرده است: نیمکره شرقی که بر حجم و توسعه فیزیکی تمرکز دارد و نیمکره غربی (به ویژه اروپا) که بر کیفیت، پایداری و تکنولوژی متمرکز است. شرکت‌های چندملیتی برای موفقیت باید بتوانند در هر دو زمین بازی کنند؛ بهره‌گیری از رشد آسیا و نوآوری اروپا.

منابع:

Zero Carbon Analytics, «Overview of the global petrochemical industry».

Aranca, «Petrochemical Industry: Transition from Europe to Asia».

ICIS, «The European chemical industry navigating overcapacity».

ICIS, «Europe may turn more to chemical imports as Asia, Mideast output grows».

Wood Mackenzie, «Petrochemicals in peril»

لینک‌ها:

<https://zerocarbon-analytics.org/insights/briefings/overview-of-the-global-petrochemical-industry/>

<https://www.aranca.com/knowledge-library/articles/investment-research/petrochemical-industry-transition-from-europe-to-asia>

<https://www.icis.com/explore/resources/european-chemical-industry-overcapacity/>

<https://www.icis.com/explore/resources/news/2025/12/17/11165160/insight-europe-may-turn-more-to-chemical-imports-as-asia-mideast-output-grows>

<https://www.woodmac.com/news/opinion/petrochemicals-in-peril-oversupply-crisis-and-energy-transition-threaten-industry-survival/>

جغرافیای جدید

پتروشیمی،

جهان را به دو

نیمکره تقسیم

کرده است:

نیمکره شرقی

که بر حجم و

توسعه فیزیکی

تمرکز دارد و

نیمکره غربی (به

ویژه اروپا) که بر

کیفیت، پایداری و

تکنولوژی متمرکز

است. شرکت‌های

چندملیتی برای

موفقیت باید

توانند در هر دو

زمین بازی کنند؛

بهره‌گیری از رشد

آسیا و نوآوری

اروپا